

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

DÉNIA

LA MARINA ALTA

ACADEMIA
VALENCIANA
DE LLINGÜA

AJUNTAMENT
DE DÉNIA

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Tecnolingüístics

REULL I TEXT
Joan Ivars i Cervera

DISSENY
Vicent Almar

MAQUETACIÓ I GRAFISME
Guillermo Tomás Lull

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica i Toponímia
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Dénia, 133

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Dénia

ISBN: 978-84-482-5112-3
Depòsit legal: V-925-2009
Impressió: Graphic 3

www.avl.gva.es

DÈNIA

El terme de Dénia, a la Marina Alta, ocupa una extensió de 66 km² i es caracteritza per l'existència de zones planes dominades per la immensa mola del Montgó (753 m). El seu territori s'endinsa en dos llengües entre els termes de Gata de Gorgos i Xàbia, d'una banda, i els del Verger, Pego i els Poblets, de l'altra. A més del Montgó, destaquen les muntanyes de les Cel·letes, la penya de l'Àguila, la punta de Benimaquia, etc. Diversos barrancs travessen el territori: el del Regatxo, el de l'Alter, el de l'Alberca, etc; el riu del Racons o del Molinell fa de límit amb Ondara i el riu de Gorgos, amb Xàbia.

La costa presenta una gran varietat; s'inicia en la restinga arenosa que serví de límit amb la marjal de Pego i Oliva, segueix amb les platges d'arena de les Marines i les Bovetes, entre altres, i acaba amb la costa escarpada dels estreps del Montgó de la zona de les Rotes. Dénia compartix amb Xàbia el Parc Natural del Montgó, de gran interès per la seua rica biodiversitat, tant de flora com de fauna.

La història de Dénia és de les més riques de totes les terres valencianes. Encara que s'han trobat indicis de l'època ibèrica al castell, a més del poblat de la punta de Benimaquia i altres restes preromanes, Dénia és sobretot una ciutat romana, citada per fonts clàssiques d'autors tan conspicus com Ciceró o Sal·lusti, entre altres. Va arribar a aconseguir l'estatus de *municipium*, després d'algun temps de ser ciutat *stipendiaria*.

Se sap que Dénia va ser seu episcopal al segle VII, dependent de Toledo, però poca cosa més ha arribat a nosaltres d'esta època. És sobretot en l'època musulmana quan Dénia, *Daniyya* en àrab, aconseguí una extraordinària esplendor en tots els aspectes: econòmic, militar, cultural, etc. El moment més àlgid correspon al període comprés entre els anys 1010 i 1067, durant el qual Dénia va ser capital d'una taifa o regne independent, que abraçava un gran territori, en què estaven compreses també les illes Balears. El rei més important d'esta època, Mudjàhid, va fer de Dénia una ciutat cosmopolita, centre on acudien els artistes i poetes de les terres de cultura islàmica. Amb la conquesta almohade es perd esta esplendor, i més tard, amb la conquesta cristiana de les tropes de Jaume I, Dénia es queda quasi despoblada i amb un espai urbà reduït pràcticament al castell.

Després de passar del poder reial al senyorial, l'any 1356 es convertí en comtat; el primer comte és Alfons d'Aragó, dit el Vell, que més tard seria nomenat duc de Gandia. A la mort d'Alfons d'Aragó, l'any 1429, tots els seus estats passaren a la corona. El 1425, Alfons V la va donar al seu germà l'infant Joan, rei de Navarra, que va cedir Dénia i Xàbia a Diego de Sandoval i de Rojas, amb el títol de comte de Dénia. L'any 1484, el rei Ferran II elevà a marquesat el comtat de Dénia.

Quan era marquès el duc de Lerma, Dénia va rebre el títol de ciutat. Este nomenament portava aparellat la concessió de diversos privilegis i beneficis per a la ciutat, que va ser visitada pel rei Felip III. El marquès va promoure l'expulsió dels moriscs el 1609, molts dels quals embarcaren en direcció a Àfrica, cosa que va provocar una greu crisi econòmica a la comarca.

Al segle XVIII, durant la Guerra de Successió, Dénia va ser una de les primeres ciutats a donar suport a la causa austracista en contra del rei borbó Felip V. Fou a Dénia on Joan Baptista Basset proclamà rei de València l'arxiduc Carles d'Àustria. Quan va acabar la Guerra de Successió, esta presa de posició li va costar grans represàlies i un esfondrament econòmic del qual va tardar molts anys a recuperar-se.

A l'inici del segle XIX Dénia pertanyia als Fernández de Córdoba, ducs de Medinaceli. El 1804, va ser incorporada a la corona i es desvinculà definitivament dels lligams senyorials que tenia amb la casa dels Sandoval i Rojas. La ciutat participà en la Guerra del Francés, on jugà un paper destacat el seu castell, el qual arran de la contesa quedà greument afectat.

Al llarg del segle XIX, Dénia es va convertir en el principal centre productor i exportador de pansa, elaborada amb el raïm que es cultivava als seus camps i a la majoria de pobles del seu territori annex. Este moviment econòmic va provocar el naixement d'un important comerç; com a conseqüència d'això, s'hi van establir algunes companyies estrangeres, sobretot angleses. La burgesia agrícola i comercial va anar creixent fins a principis del segle XX, en què la greu crisi de la fil·loxera farà retrocedir el negoci de la pansa. Este va durar fins a mitjan segle XX, encara que sense l'embranchida i l'auge del segle anterior.

També tingué molta importància l'establiment de les fàbriques de joguets que els germans alemanys Ferchen iniciaren a principi del segle XX, exemple que després seguiren altres empresaris de la ciutat. Hui són molt poques les fàbriques que encara es dediquen a esta activitat industrial.

A partir de mitjan segle XX, Dénia comença a convertir-se en un centre turístic internacional, i quasi tota l'economia de la ciutat gira al voltant d'esta activitat. Este canvi radical ha afectat per complet l'economia, la planificació urbanística, les vies de comunicació, els servicis, l'augment de la població (actualment Dénia té quasi 40.000 habitants), la sanitat, l'educació... De l'espai urbà tradicional s'ha passat a una configuració més pròxima a la de les ciutats mitjanes, que comencen a sovintejar en les zones costaneres. L'espai habitat ja no és només la ciutat o les cases de camp aïllades, escapades pel terme; ara enormes urbanitzacions envaïxen el territori, el qual es converteix en una *magna urbs* que recorre ininterrompudament tota la zona costanera.

Pel que fa a la ciutat, Dénia és una moderna població que exercix com a *capital* de la Marina Alta; la seua influència arriba als pobles que formen este espai comarcal, que va des del riu del Molinell fins a la barrera pètria del Mascarat.

ELEMENTS FÍSICS

Orografia

Baix de l'Androna
Cap Gros del Montgó
Coll de Pous
Cova Ampla
Cova d'Alzina
Cova de l'Aiguadolç
Cova de l'Ansa
Cova de la Borrulla
Cova de la Catxupa
Cova de la Figuera
Cova de la Llosa
Cova del Gamell
Cova dels Cinc Cocons
Cova Tallada
els Collons del Montgó
la Garganta
les Cel·letes
Lloma del Castanyar
Lloma dels Racons
Morro d'Agulló
Morro Pesador
Penya de l'Àguila
Plana de Justa
Plana de la Creu
Plana de la Torre
Plana del Degollat

Platja de l'Almadrava
Platja de la Marineta Cassiana
Platja de les Arenetes
Platja de les Bovetes
Platja de les Deveses
Platja de les Marines
Platja del Cagarritar
Puig Nanó
Punta de Benimaquia
Punta de l'Aiguadolç
Punta de l'Almadrava
Punta de l'Estanyó
Punta del Cadastre
Punta del Raset
Punta del Sard
Punta dels Molins
Punta Negra
Serra del Montgó
Tossal de la Creu
Tossal de Sant Nicolau
Tossal dels Molins
Tossal Gros
Tossal Gros del Montgó
Tossalet d'Ametla
Tossalet de Girona
Tossalet de l'Ullastre

Hidrografia natural

Barranc de Blasco
Barranc de l'Alberca
Barranc de l'Alter
Barranc de l'Emboixar
Barranc de l'Hedra
Barranc de la Cova de l'Aigua
Barranc de la Cova Tallada

Barranc de la Creu
Barranc de la Pedrera
Barranc de la Penya de l'Àguila
Barranc de la Raconada
Barranc de les Barranqueres
Barranc de Malonda
Barranc de Portelles

Barranc de Santa Llúcia
Barranc de Santa Paula
Barranc de Teulada (o de la Font
de l'Horta)
Barranc del Brúfol
Barranc del Coll de Pous
Barranc del Llop
Barranc del Morro d'Agulló
Barranc del Mort

Barranc del Pont de Fusta
Barranc del Regatxo
Barranc del Tio Negre
Barranc dels Lladres
Riu de Gorgos
Riu del Molinell (o dels Racons)
Riu Girona
Séquia del Saladar

Hidrografia artificial

Pou de Pinella

Pou dels Pilars

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Alqueria de Colomer
Alqueria de Ferrando
Alqueria de Llanos
Casa de la Catxupa
Casa de la Moia
Casa de la Revolta
Casa de Morand
Casa de París
Casa de Santa Fe
Casa de Tello
Casa de Torrecarrals
Casa del Beat
Casa del Bisserot
Casa del Curro
Casa del Marqués
Casa del Ramés
Casa del Vicent de la Font
Casa dels Alemanyans
Casa dels Falandons
Club Nàutic de Dénia
Dénia

el Palmer de Riera
Finca de les Tres Torres
Finca del Racó del Rosario
Jesús Pobre
la Xara
Mistelera de Seguí
Torreta de Doménech
Torreta de Noguera
Urb. Bona Mar
Urb. Dénia Mar
Urb. El Palmar
Urb. El Poblet
Urb. Els Pins
Urb. La Felicitat
Urb. La Pedrera
Urb. Les Arenetes
Urb. Les Bassetes
Urb. Les Deveses
Urb. Los Ángeles
Urb. Los Patos
Urb. Monte Pego

Urb. Nova Dénia
Urb. Santa Anna

Venta del Burro

Vies de comunicació

Assagador de Sant Pere
Assagador del Mellat
Assagador del Palmar
Camí de Betlem
Camí de Gandia
Camí de Gata a Benitzaina
Camí de l'Alfatara
Camí de la Bassa
Camí de la Bota
Camí de la Faixa
Camí de la Marjal
Camí de la Plana
Camí de les Alqueries
Camí de les Valls
Camí de Pedreguer a Jesús Pobre
Camí de Pego
Camí de Sant Joan
Camí de Santa Llúcia
Camí de Xàbia
Camí del Coll de Pous
Camí del Palmar
Camí del Pou de la Muntanya

Camí del Pou dels Pilars
Camí del Saladar
Camí dels Falandons
Camí dels Lladres
Camí Nou d'Ondara
Camí Vell d'Ondara
Carretera d'Ondara a Dénia
Carretera de Gata a Jesús Pobre
Carretera de Gata a Xàbia
Carretera de la Colònia
Carretera de la Xara a Jesús Pobre
Carretera de la Xara a la Mar
Carretera de les Marines
Carretera de les Planes
Carretera de les Rotes
Carretera de Pego
Entrador de Merle
Ferrocarril Alacant-Dénia
Pont de la Punta
Via de tren abandonada

Altres llocs d'interés

Castell de Dénia
Cementeri
Clínica
Creu de Dénia
Ermita de Sant Joan
Ermita de Santa Llúcia
Ermita de Santa Paula
Ermita del Pare Pere
Hospital comarcal
Instal·lacions esportives
Molí del Manotes

Parc de bombers
Planta potabilitzadora de Dénia
Poblat ibèric
Polígon industrial
Port de Dénia
Residència de Santa Llúcia
Safari Park
Torre de l'Almadrava
Torre del Gerro
Venta del Roig

PARTIDES I PARATGES

Partides

Beniatlà	els Vaporetts
Benimaquia	l'Alberca
Benitzaina	l'Almadrava
Betlem	l'Alqueria
Coradènia	l'Alqueria de Colomer
el Bisserot	l'Alqueria de Ferrando
el Caragús (o els Caragussos)	l'Alqueria de Gasent
el Corral de Calafat	l'Alqueria de Serra
el Molinell	l'Alter
el Palmar	l'Erm de Guinda
el Palmar de Llanos	l'Estanyó
el Pinet	l'Hort de Polart
el Pont Sec	la Bassa
el Pou de la Muntanya	la Casa Blanca
el Racó del Buc	la Casa de Leida
el Racó del Marqués	la Casa Negra
el Racó Fosc	la Catxupa
el Rodat	la Feredat
el Saladar	la Garganta
el Teixidor	la Marjal
el Tossalet	la Marquesa
el Tossalet de la Plana	la Moia
els Barrancons	la Pedrera
els Campussos	la Plana
els Caus Vells	la Plana d'Elies
els Clots	la Raconada
els Emprius	la Troia
els Falandons	la Vall de Jesús Pobre
els Figuerals	la Vela
els Francs	la Vinya Llarga
els Julians	la Xara
els Mitjans	les Alqueries
els Molins	les Bassetes
els Negrals	les Bovetes
els Racons del Calper	les Capçades
els Ullals	les Capitanes

les Deveses
les Galeretes
les Lloberes
les Madrigueres
les Marines
les Marjals
les Rotes
les Sorts de la Mar (l'Almadrava)
les Sorts de la Mar

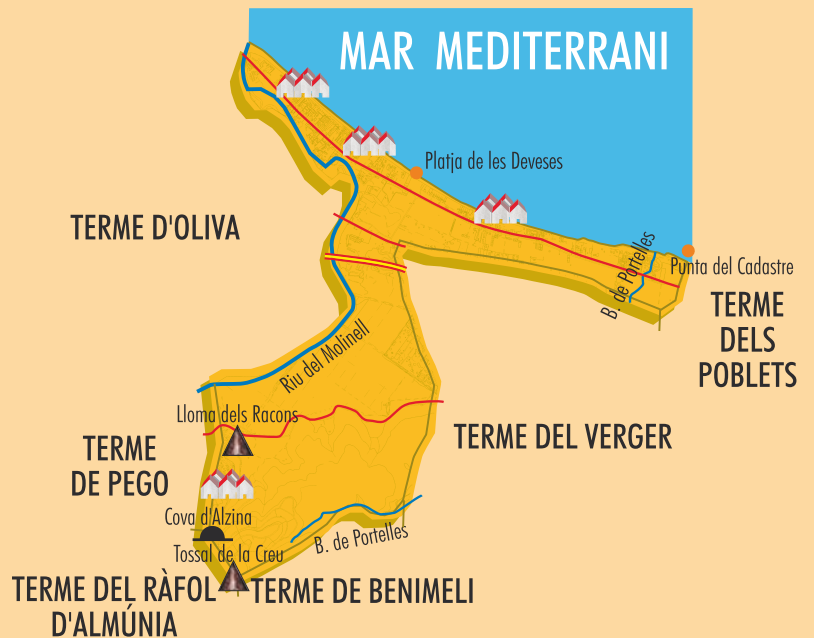
les Vessanes
Maimons
Pinella
Sant Joan
Santa Llúcia
Santa Paula
Torrecarrals
Torrecremada

Paratges

el Cementeri dels Burros
el Racó de l'Ull de Bou (o el Racó del
Bou)

Pinar de Santacreu
Pinar del Tender

Elements físics

Presència humana

MAR MEDITERRANI

Partides i paratges

